

Näringsutskottets betänkande 2025/26:NU7

Förbudet mot utvinning av uran tas bort

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag.

Regeringens förslag innebär att det kommer att vara möjligt att utvinna uran i Sverige, att en fullständig undersökning av berggrunden kan göras vid prospektering och att det blir möjligt att söka undersökningstillstånd och bearbetningskoncession för uran. Ändringarna innebär även att regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken ska begränsas till sådana kärntekniska anläggningar som provas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet samt att prövningen av sådana verksamheter inte längre kommer att omfattas av det s.k. kommunala vetot.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

I betänkandet finns sex reservationer (S, V, C, MP). I en reservation (S, V, C, MP) föreslås att riksdagen ska avslå regeringens förslag och i en reservation (S, V, C, MP) föreslås ett tillkännagivande om det kommunala vetot.

Behandlade förslag

Proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort.

Tio yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

Utskottets överväganden6

 Regeringens lagförslag6

 Utskottets ställningstagande9

 Sekundär utvinning av uran10

 Utskottets ställningstagande11

 Det kommunala vetot11

 Utskottets ställningstagande12

 Förbud mot brytning i alunskiffer13

 Utskottets ställningstagande14

Reservationer15

 1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, C, MP)15

 2. Sekundär utvinning av uran, punkt 2 (S, V, C).....15

 3. Sekundär utvinning av uran, punkt 2 – motiveringen (MP).....16

 4. Det kommunala vetot, punkt 3 (S, V, C, MP).....17

 5. Förbud mot brytning i alunskiffer, punkt 4 (V, MP)18

 6. Förbud mot brytning i alunskiffer, punkt 4 – motiveringen (S, C)18

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag20

 Propositionen20

 Följdmotionerna20

Bilaga 2

Regeringens lagförslag22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2024/25:203 punkterna 1 och 2 samt avslår motionerna

2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1,
 2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 1,
 2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 och
 2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1.

Reservation 1 (S, V, C, MP)

2. Sekundär utvinning av uran

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 och
 2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2.

Reservation 2 (S, V, C)

Reservation 3 (MP) – motiveringen

3. Det kommunala vetot

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 3 och
 2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 4 (S, V, C, MP)

4. Förbud mot brytning i alunskiffer

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2 och
 2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 5 (V, MP)

Reservation 6 (S, C) – motiveringen

Stockholm den 21 oktober 2025

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Monica Haider (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Eric Palmqvist (SD), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Camilla Brodin (KD), Johnny Svedin (SD), Katarina Luhr (MP), Louise Eklund (L), Aida Birinxhiku (S), Daniel Vencu Velasquez Castro (S) och Anette Rangdag (SD).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort. Det har väckts fyra motioner med anledning av propositionen.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

I ärendet har utskottet också tagit emot ett antal skrivelser.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag. Ändringarna innebär att det kommer att vara möjligt att utvinna uran i Sverige, att en fullständig undersökning av berggrunden kan göras vid prospektering och att det blir möjligt att söka undersökningstillstånd och bearbetningskoncession för uran. Ändringarna innebär även att regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken ska begränsas till sådana kärntekniska anläggningar som prövas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet samt att prövningen av sådana verksamheter inte längre kommer att omfattas av det s.k. kommunala vetot. Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag om att propositionen ska avslås.

Jämför reservation 1 (S, V, C, MP).

Propositionen

Utvinning av uran

I propositionen föreslår regeringen att förbudet i 9 kap. 6 i § miljöbalken mot att ge tillstånd till gruvdrift eller gruvanläggning för brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uranhaltigt material ska tas bort i sin helhet. Regeringen framhåller att det nuvarande förbudet utgör ett hinder mot att vid prospektering kunna göra en fullständig undersökning av berggrunden och att effektivt utnyttja de resurser i form av metaller och mineral som finns. Förbudet innebär enligt regeringen även ett hinder mot sekundär utvinning av uran och utvinning av uran som biprodukt.

Regeringen framhåller att Sverige är en stark gruvnation som kan spela en stor roll för Europas försörjning av kritiska metaller och mineral. En hållbar och tillförlitlig tillgång på inhemska råmaterial är enligt regeringen också en viktig förutsättning för teknologisk innovation, industrins klimatomställning och hållbar tillväxt. Det behövs enligt regeringen produktion av råmaterial från både primära och sekundära resurser för att möta efterfrågan på metaller. Vidare framhåller regeringen att metall- och mineralmarknaden är global och att tillgången till kapital för prospekteringsverksamhet är begränsad. För att prospektering ska vara ekonomiskt motiverad krävs enligt regeringen gynnsamma regelverk och en attraktiv investeringsmiljö. Att åter tillåta utvinning av uran skulle göra det möjligt för Sverige att bibehålla sin roll som en attraktiv gruvnation som kan driva utvecklingen av den gröna omställningen framåt, anför regeringen.

Som en följd av förslaget att ta bort förbudet mot tillstånd till gruvdrift eller gruvanläggning som avser uranhaltigt material i 9 kap. 6 i § miljöbalken är det inte längre nödvändigt med en sådan begränsning som anges i 17 kap. 1 § andra stycket miljöbalken, vilken innebär att regeringen inte ska pröva tillåtligheten av verksamheter som är förbjudna enligt 9 kap. 6 i §. Enligt regeringen bör den därför tas bort.

Uran som koncessionsmineral

Regeringen föreslår att uran återinförs som koncessionsmineral i mineralagen. Förslaget innebär att det återigen ska vara möjligt att bevilja undersökningstillstånd och bearbetningskoncession för uran.

Enligt regeringen kommer efterfrågan på metaller och mineral att öka i framtiden, bl.a. eftersom dessa är nödvändiga för att utveckla grön energi, försvarsindustri, ny miljöteknik och miljöinnovationer. Regeringen framhåller att Sverige har en god potential när det gäller de metaller som spelar en nyckelroll i Europas industriprocesser. Uran finns i stor utsträckning i den svenska berggrunden, tillsammans med andra metaller och mineral. Enligt regeringen är det därför av betydelse att uran kan hanteras på samma sätt som andra liknande metaller och att uran inte blir föremål för speciallagstiftning som riskerar att försvåra eller försena dessa värdekedjor. Regeringen bedömer att det även finns ett ekonomiskt intresse av att utvinna uran. Såväl efterfrågan som priset på uran har ökat under de senaste åren och regeringen menar att det finns anledning att tro att det inte kommer att förändras på medellång sikt. Vidare bedömer regeringen att uran uppfyller de kriterier som anges i förarbetena till mineralagen. Regeringen bedömer även att förslaget att återinföra uran som koncessionsmineral är förenligt med bestämmelserna i regeringsformen och Europakonventionen om egendomsskydd.

Regeringens tillåtlighetsprövning

Vidare föreslår regeringen en ändring i miljöbalken som innebär att regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning enligt balken ska begränsas till sådana kärntekniska anläggningar som provas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet. Prövningen av sådana begränsade verksamheter föreslås inte längre omfattas av kravet på kommunfullmäktiges tillstyrkande för att verksamheten ska kunna tillåtas av regeringen, det s.k. kommunala vetot.

Enligt nu gällande lydelse av 17 kap. 1 § första stycket 1 miljöbalken ska regeringen pröva tillåtligheten av anläggningar för kärnteknisk verksamhet som provas av regeringen enligt kärntekniklagen samt anläggningar för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Regeringen framhåller att anläggningar för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle också omfattas av definitionen av kärntekniska anläggningar i 2 § 1 c kärntekniklagen. Regeringen menar att de två grunderna i 17 kap. 1 § första stycket 1 miljöbalken för när regeringen ska pröva tillåtligheten därmed till stor del överlappar, eftersom en sådan anläggning i de allra

flesta fall prövas av regeringen enligt kärntekniklagstiftningen. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det är överflödigt att särskilt reglera tillåtlighetsprövning för anläggningar för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Denna dubbelreglering bör enligt regeringen tas bort. Regeringen anser att den föreslagna ändringen gör att reglerna blir tydligare och lättare att förstå.

De verksamheter som enligt förslaget inte längre kommer att omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning är verksamheter som enligt kärntekniklagstiftningen prövas av Strålsäkerhetsmyndigheten eller som är helt undantagna från tillståndsplikten. Ändringen kommer enligt regeringen endast att beröra ett fåtal verksamheter där små mängder uran hanteras. Enligt regeringens bedömning blir också prövningsprocessen effektivare för dessa verksamheter.

Vidare anför regeringen att de föreslagna ändringarna innebär en begränsad påverkan på det kommunala vetot. Enligt nuvarande lydelse av 17 kap. 6 § första stycket 1 miljöbalken krävs att kommunfullmäktige tillstyrker att regeringen ska få tillåta en sådan anläggning för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt kärntekniklagen eller en anläggning för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Med hänvisning till att regeringen även har möjlighet att avstå från tillåtlighetsprövningen när det gäller verksamheter av mindre omfattning bedömer regeringen att det inte är motiverat med ett kommunalt veto i fråga om mindre gruvverksamheter.

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande över lagförslagen. Lagrådet har inga invändningar mot förslagen.

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 föreslår motionärerna att propositionen ska avslås. Motionärerna framhåller bl.a. att det föreslagna avskaffandet av förbudet mot utvinning av uran inte är motiverat, vare sig av ekonomiska eller av energipolitiska skäl. Svensk uranbrytning är inget som krävs för fortsatt drift av kärnreaktorer i Sverige och att avskaffa förbudet är därför snarast av symbolisk betydelse, menar motionärerna.

I kommittémotion 2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1 föreslår motionärerna att riksdagen ska avslå propositionen. Enligt motionärerna är uranbrytning förenat med stora risker för människor och miljö. Motionärerna motsätter sig därför regeringens förslag om att uran åter ska vara koncessions-mineral enligt minerallagen och att gruvverksamhet med uranhaltigt material ska kunna få tillstånd enligt miljöbalken. Motionärerna motsätter sig även att endast sådana kärntekniska anläggningar som prövas av regeringen enligt kärntekniklagen ska omfattas av regeringens tillåtlighetsprövning samt menar att det är otydligt vilka konsekvenser förslaget får för det kommunala vetot.

I kommittémotion 2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1 lämnas förslag om att riksdagen ska avslå regeringens proposition. Motionären ser med oro på att borttagandet av förbudet mot uranbrytning tillsammans med ett borttagande av det kommunala vetot kommer att försvåra för kommunernas inflytande över eventuella etableringar av urangruvor. Motionären framhåller även att Sverige ska fortsätta att vara en stark gruvnation men att Sverige inte behöver prioritera uranbrytning eftersom det görs bäst på andra platser i världen.

I kommittémotion 2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 1 föreslår motionärerna att propositionen ska avslås av riksdagen. Motionärerna anser att brytning av uran medför oacceptabla miljö- och hälsorisker och att det nuvarande förbudet därför måste kvarstå. Motionärerna framhåller även att uran inte omfattas av EU-kommissionens lista över kritiska råvaror och därför inte kan klassas som s.k. strategiskt projekt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att Sverige både har behov av uran och att det finns stora tillgångar av uran i berggrunden. Tidigare har brytning av uran inte bedömts vara ekonomiskt lönsamt i Sverige, men mot bakgrund av en ökad efterfrågan i omvärlden har intresset för utvinning ökat. Utskottet ställer sig därför bakom regeringens förslag i propositionen om att ta bort miljöbalkens förbud mot att ge tillstånd till gruvdrift eller gruvanläggning som avser uranhaltigt material samt till att uran ska vara koncessionsmineral enligt minerallagen. De föreslagna ändringarna innebär att det kommer att vara möjligt att utvinna uran i Sverige och att bevilja undersökningstillstånd och bearbetningskoncession för uran. Utskottet kan konstatera att förslaget kommer att möjliggöra fullständiga undersökningar av berggrunden och ett effektivt utnyttjande av de metaller och mineral som finns. Det är utskottets mening att förslaget även gör det möjligt för Sverige att fortsätta att vara en attraktiv gruvnation som kan driva utvecklingen av den gröna omställningen framåt.

När det gäller förslaget att begränsa regeringens tillåtlighetsprövning till sådana kärntekniska anläggningar som provas enligt lagen om kärnteknisk verksamhet delar utskottet regeringens uppfattning om vikten av att undanröja den befintliga dubbelregleringen. En sådan ändring medför att reglerna blir tydligare och lättare att förstå. Utskottet ställer sig även bakom den ändring i miljöbalken som innebär att regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning begränsas för verksamheter där små mängder uran hanteras samt att prövningen av sådana verksamheter inte längre kommer att omfattas av det s.k. kommunala vetot.

I likhet med regeringen kan utskottet konstatera att de föreslagna ändringarna har betydelse för Sveriges och övriga EU:s tillgång till kritiska metaller och mineral. En hållbar och tillförlitlig tillgång på inhemska råmaterial är en viktig förutsättning för teknologisk innovation, industrins klimatomställning

och hållbar tillväxt. Enligt utskottets uppfattning är det även en möjlighet för Sverige att bidra med metaller som framställs på ett mer hållbart, miljöanpassat och socialt ansvarsfullt sätt än i omvärlden.

Utskottet anser att riksdagen bör anta regeringens lagförslag. Därmed tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker motionsyrkandena i vilka det föreslås att riksdagen ska avslå propositionen.

Sekundär utvinning av uran

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag om att inom ramen för den nuvarande lagstiftningen möjliggöra sekundär utvinning av uran som biprodukt ur annan mineralutvinning.

Jämför reservation 2 (S, V, C) och motivreservation 3 (MP).

Propositionen

Enligt regeringen innebär det nuvarande förbudet mot tillstånd till gruvdrift eller gruvanläggning som avser uranhaltigt material även ett hinder mot sekundär utvinning av uran och utvinning av uran som biprodukt. Regeringen framhåller i propositionen att gruvverksamhet ofta behöver bedrivas i stor skala för att bli lönsam och ekonomiskt hållbar. Vid fyndigheter av sällsynta jordartsmetaller och andra kritiska metaller och mineral kan därför frågan om samtidig utvinning av uran som biprodukt eller ur utvinningsavfallet bli viktig för verksamhetens lönsamhet, menar regeringen. Sekundär utvinning av uran och utvinning av uran som biprodukt möjliggör enligt regeringen en mer effektiv användning av naturresurser.

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som möjliggör såväl sekundär utvinning av uran som återvinning av metaller, inklusive uran och mineral, ur lakvatten, sandmagasin och gråbergssupplag vid befintliga gruvor. Att tillvarata uran som biprodukt i stället för att hantera det som avfall skulle kunna förbättra förutsättningarna för vissa gruvprojekt och stärka Sveriges och Europas försörjning av kritiska råvaror, menar motionärerna.

I kommittémotion 2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2 föreslår motionären ett tillkännagivande om att inom ramen för den befintliga lagstiftningen möjliggöra utvinning av uran som en biprodukt ur annan mineralutvinning. Det är enligt motionären ett resursslöseri att uran som tas upp i annan utvinning inte kan användas. Motionären bedömer att detta

skulle kunna möjliggöras med mindre justeringar i den befintliga lagen utan att ta bort förbudet mot utvinning av uran.

Utskottets ställningstagande

Gruvverksamhet behöver bedrivas i stor skala för att bli lönsam och ekonomiskt hållbar. Vid fyndigheter av sällsynta jordartsmetaller och andra kritiska metaller och mineral kan därför frågan om samtidig utvinning av uran som biprodukt eller ur utvinningsavfall bli viktig för verksamhetens lönsamhet. Utskottet är därför positivt till att förslagen i propositionen även möjliggör sekundär utvinning av uran och utvinning av uran som biprodukt. Förslaget innebär även ett mer effektivt utnyttjande av de metaller och mineral som finns i berggrunden och en mer effektiv användning av naturresurser. Utskottet vill även hänvisa till EU:s målsättning om att öka den sekundära utvinningen för att klara av att möta de ökade behoven av kritiska metaller och mineral.

Som framgår av föregående avsnitt har utskottet ställt sig bakom propositionen i sin helhet. Motionsyrkanden med förslag om att inom ramen för den nuvarande lagstiftningen möjliggöra sekundär utvinning av uran kan därför avslås av riksdagen.

Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Det kommunala vetot

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag om att bibehålla det kommunala vetot i fråga om uranbrytning.

Jämför reservation 4 (S, V, C, MP).

Propositionen

Enligt nuvarande lydelse av 17 kap. 6 § första stycket 1 miljöbalken krävs att kommunfullmäktige tillstyrker att regeringen ska få tillåta en sådan anläggning för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt kärntekniklagen eller en anläggning för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. I propositionen föreslår regeringen att den obligatoriska tillåtlighetsprövningen enligt miljöbalken ska begränsas till sådana kärntekniska anläggningar som prövas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet. Verksamheter där små mängder uran hanteras, vilka prövas av Strålsäkerhetsmyndigheten enligt kärntekniklagen eller är helt undantagna från tillståndsplikt, kommer därmed inte längre att omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning. Prövningen av sådana begränsade verksamheter kommer enligt förslaget inte längre att omfattas av det s.k. kommunala vetot. Enligt regeringens bedömning är ett kommunalt veto i fråga om mindre gruvverksamheter inte motiverat eftersom regeringen även har

möjlighet att enligt 17 kap. 2 § miljöbalken avstå från tillåtlighetsprövningen när det gäller verksamheter av mindre omfattning.

Regeringen framhåller att de föreslagna ändringarna innebär en begränsad påverkan på det kommunala vetot. Regeringen hänvisar även till kommunernas möjlighet att utöva inflytande genom plan- och bygglagstiftningen, vid samråd inför arbetet med en miljökonsekvensbeskrivning och möjlighet att föra talan i tillståndsärenden. Enligt regeringen kommer kommunerna därmed även fortsatt att ha en stark ställning vid prövningen av gruvverksamhet med uran. Regeringen konstaterar härutöver att den föreslagna ändringen endast kommer att få betydelse för vissa verksamheter där små mängder uran hanteras.

Syftet med förslaget är enligt regeringen att effektivisera prövningsprocessen genom att regeringens tillåtlighetsprövning förbehålls de verksamheter som utgör viktiga samhällsintressen men där det finns risk för att verksamheten skadar människors hälsa, medför stor omgivningspåverkan eller stora ingrepp i miljön och tar i anspråk värdefulla naturresurser. Regeringen bedömer att syftet inte kan uppnås på något annat sätt än genom en begränsad inskränkning av den kommunala självstyrelsen och att den är proportionerlig.

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att bibehålla det kommunala vetot när det gäller verksamheter där små mängder uran hanteras. Uranbrytning har stor inverkan på lokalmiljön, och enligt motionärerna är det viktigt att stärka den lokala acceptansen för gruvverksamhet för att inte riskera samhällstilliten och utvecklingen av den svenska gruvindustrin.

I kommittémotion 2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att värna det kommunala vetot i fråga om uranbrytning. Motionärerna framhåller att de föreslagna ändringarna i miljöbalken innebär att det kommunala vetot kommer att försvagas. Vidare ifrågasätter motionärerna regeringens påstående om att kommunerna genom plan- och bygglagen även i fortsättningen har en stark ställning vid prövning av gruvverksamhet.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av den oro som har framförts i motioner i fråga om en försvagad kommunal vetorätt vill utskottet understryka att den föreslagna ändringen av kommunernas roll endast kommer att få betydelse för vissa verksamheter där små mängder uran hanteras. Den ändring som nu införs kommer därmed i praktiken endast att beröra ett fåtal verksamheter. Utskottet kan även konstatera att regeringen redan i dag i enlighet med miljöbalken har möjlighet att avstå från tillåtlighetsprövningen när det gäller verksamheter av mindre omfattning. Utskottet instämmer därmed i regeringens bedömning att det inte

är motiverat med ett kommunalt veto i fråga om mindre gruvverksamheter. Utskottet vill även lyfta fram att kommunerna även fortsättningsvis kommer att ha en stark ställning vid prövningen av gruvverksamhet med uran och i olika sammanhang ha möjlighet att utöva inflytande, bl.a. genom plan- och bygglagstiftningen.

Utskottet vill även påminna om att syftet med förslaget är att effektivisera prövningsprocessen genom att regeringens tillåtlighetsprövning förbehålls de verksamheter som utgör viktiga samhällsintressen men där det finns risk för att verksamheten skadar människors hälsa, medför stora ingrepp och påverkan på miljön eller tar värdefulla naturresurser i anspråk. Enligt regeringens bedömning kan detta syfte inte uppnås på något annat sätt än genom en begränsad inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Utskottet ställer sig bakom denna bedömning och anser i likhet med regeringen att den föreslagna inskränkningen av det kommunala vetot är proportionerlig. Det är utskottets uppfattning att förslaget inte innebär några större konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.

Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Förbud mot brytning i alunskiffer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag om att införa ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer.

Jämför reservation 5 (V, MP) och motivreservation 6 (S, C).

Propositionen

Regeringen konstaterar att alunskiffer innehåller flera av de innovationskritiska metaller och mineral som är viktiga för att möjliggöra den gröna omställningen. De största uranmängderna i Sverige finns också i alunskiffrarna. Eftersom brytning i alunskiffer är förenad med betydande miljörisker infördes den 1 juli 2022 ett lämplighetskrav i 4 kap. 2 § andra stycket minerallagen för den som ansöker om bearbetningskoncession för utvinning av koncessionsmineral i alunskiffer. Lämplighetskravet innebär att sökanden ska kunna visa att han eller hon är lämplig att bedriva bearbetningen och har tekniska och ekonomiska förutsättningar att fullfölja den tänkta brytningen.

Regeringen framhåller att det vid ansökan om bearbetningskoncession och tillstånd till gruvdrift eller gruvanläggning enligt miljöbalken alltid krävs en specifik miljöbedömning. Det innebär bl.a. att en miljökonsekvensbeskrivning ska tas fram som grund för en samlad bedömning av de väsentliga miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra. Vidare framhåller regeringen att det inom ramen för miljötillståndsprövningen också genomförs samråd med enskilda och myndigheter enligt bestämmelserna i

6 kap. miljöbalken samt att tillstånd enligt kärntekniklagen ska förenas med de villkor som behövs med hänsyn till säkerheten.

Enligt regeringen kommer det även i fortsättningen ställas höga krav på miljöskyddsfrågorna och på att verksamheten kommer att säkerställas ur många olika aspekter och villkoras så att tillräckligt miljöskydd och säkerhet upprätthålls innan brytning av uran påbörjas. Regeringen framhåller även det starka allmänintresse som kan finnas av brytning i alunskiffer och de försiktighetsåtgärder som vidtagits i lagstiftningen för att förhindra skador på miljön.

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att i minerallagen införa ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer. Motionärerna framhåller att riskerna med brytning i alunskiffer är stora samt att alunskiffer ofta återfinns i områden med Sveriges mest bördiga jordbruksmarker. Med hänvisning till riskerna för läckage och föroreningar lyfter motionärerna bl.a. även fram behovet av att särskilt värna grund- och ytvattentillgångar.

I kommittémotion 2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att det i minerallagen bör införas ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer. Enligt motionärerna medför all brytning i alunskiffer oacceptabla miljörisker. Vidare framför motionärerna att det saknas säkra och beprövade tekniker för storskalig brytning i alunskiffer som garanterar att svavelsyra, tungmetaller och radioaktiva ämnen inte läcker ut och riskerar att förorena omkringliggande miljöer, vattendrag och samhällen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att alunskiffer innehåller flera av de innovationskritiska metaller och mineral som är viktiga för att möjliggöra den gröna omställningen, däribland uran. När det gäller de särskilda miljörisker som förknippas med brytning i alunskiffer vill utskottet hänvisa till vad regeringen i propositionen anför om att det även i fortsättningen kommer att ställas höga krav på att miljöskydd och säkerhet upprätthålls innan brytning påbörjas. Utskottet vill även påminna om det lämplighetskrav som infördes i minerallagen 2022 som innebär att den som ansöker om bearbetningskoncession för utvinning av koncessionsmineral i alunskiffer ska kunna visa sig lämplig och ha tekniska och ekonomiska förutsättningar att fullfölja den tänkta brytningen.

Med hänvisning till det starka allmänintresse som kan finnas av brytning i alunskiffer och de försiktighetsåtgärder som har vidtagits i lagstiftningen för att förhindra skador på miljön anser utskottet i likhet med regeringen att det inte är motiverat med ett generellt förbud mot brytning i alunskiffer.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, C, MP)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Katarina Luhr (MP), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1,

2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 1,

2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 och

2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 1 och avslår proposition 2024/25:203 punkterna 1 och 2.

Ställningstagande

Vi motsätter oss regeringens förslag om att avskaffa det nuvarande förbudet mot utvinning av uran. Vi menar, i likhet med vad som framförs i de här aktuella motionerna, att regeringens proposition saknar en genomgripande och tydlig konsekvensanalys, bl.a. när det gäller riskerna med brytning i alunskiffer, restprodukter och avfall från brytning och slutförvar av nedlagd verksamhet. Vi ser även med oro på förslagens konsekvenser för det kommunala vetot i fråga om uranbrytning. Vidare kommer brytning av uran att ta stora jordbruksmarker i anspråk och riskerar att medföra allvarlig påverkan på miljö, grundvatten och människors hälsa. Från vårt perspektiv finns det inte heller några ekonomiska eller energipolitiska skäl till att tillåta gruvdrift eller gruvanläggning som avser uranhaltigt material.

Med hänvisning till det anförda föreslår vi att riksdagen avslår propositionen.

2. Sekundär utvinning av uran, punkt 2 (S, V, C)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 och

2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi har i det föregående förordat att propositionen ska avslås av riksdagen. Mot bakgrund av nyindustrialiseringen och den gröna omställningen finns det dock behov av att underlätta för brytning av kritiska mineral och metaller och av att kunna hantera uran som biprodukt. Det är enligt vår mening slöseri med resurser att inte kunna tillvarata och använda det uran som tas upp i annan utvinning. Att tillvarata uran som biprodukt i stället för att hantera det som avfall skulle också kunna förbättra förutsättningarna för vissa gruvprojekt och stärka Sveriges och Europas försörjning av kritiska råvaror. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som inom ramen för den nuvarande lagstiftningen möjliggör återvinning av metaller och sekundär utvinning av uran som biprodukt ur annan mineralutvinning, exempelvis ur lakvatten, sandmagasin och gråbergsupplag vid befintliga gruvor. Detta anser vi bör kunna införas utan att helt ta bort förbudet mot utvinning av uran.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Sekundär utvinning av uran, punkt 2 – motiveringen (MP)

av Katarina Luhr (MP).

Ställningstagande

Jag anser att det ska vara förbjudet att utvinna uran i Sverige, oavsett om det görs via primära eller sekundära källor. Uran är ett ämne som är mycket giftigt, för både människor och ekosystem, och därför bör användningen och spridningen av detta ämne begränsas. Det är därför också viktigt att regelverket för utvinning av uran är tydligt.

De största mängderna av uran i den svenska berggrunden finns i alunskiffer. Som framgår av detta betänkande anser jag att brytning i alunskiffer ska förbjudas i Sverige. Miljöriskerna är större vid storskalig utvinning ur alunskiffer än vid traditionell malmutvinning. De grunda fyndigheterna tar enorma arealer i anspråk samtidigt som förekomsten av alunskiffer sammanfaller med flera av Sveriges mest värdefulla jordbruksområden. Metoden bioläkning, vilken diskuteras för utvinning av metaller i alunskiffer, har orsakat mycket omfattande skada vid gruvan Talvivaara i Finland. Det finns också stora risker med att tillåta utvinning av uran ur sekundära flöden, även om det skulle kunna ge brytning i alunskiffer bättre ekonomiska förutsättningar. Mot denna bakgrund är jag därför emot utvinning av uran, oavsett källa.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

4. Det kommunala vetot, punkt 3 (S, V, C, MP)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Katarina Luhr (MP), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 3 och

2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen lämnar i propositionen förslag om att begränsa den obligatoriska tillåtlighetsprövningen. En konsekvens av de föreslagna ändringarna, om de bifalls av riksdagen, är att det kommunala vetot inte längre kommer att omfatta sådana verksamheter som hanterar små mängder uran. Det kommunala vetot kommer därmed att försvagas. Vi befärar att detta förslag tillsammans med de ytterligare förslag som regeringen har aviserat om att klassa uranbrytning som kärnteknisk verksamhet i stället för som kärnteknisk anläggning är första steget i en process som resulterar i att det kommunala självstyret och vetot mot urangruvor kommer att inskränkas på ett betydande sätt. Vi ifrågasätter också regeringens påstående om att kommunerna även i fortsättningen kommer att ha en stark ställning vid prövningen av gruvverksamhet med uran, och vi menar att kommunernas möjlighet att utöva inflytande genom plan- och bygglagstiftningen inte är tillräcklig.

Eftersom uranbrytning har stor inverkan på miljön har flera lokalsamhällen reagerat och uttryckt oro för regeringens förslag. Vi menar att regeringen har ett stort ansvar för acceptansen för gruvverksamhet på lokal nivå, för att i förlängningen inte riskera medborgarnas tillit till samhället och gruvindustrins utveckling.

Mot denna bakgrund anser vi att det kommunala vetot när det gäller verksamheter där små mängder uran hanteras bör bibehållas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Förbud mot brytning i alunskiffer, punkt 4 (V, MP)

av Birger Lahti (V) och Katarina Luhr (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 2 och

2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om att i minerallagen införa ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer. De svenska fyndigheterna av uran finns framför allt i alunskiffer. Ur alunskiffern är det generellt små mängder uran som kan utvinna och brytningen genererar stora mängder avfall. Alunskiffer innehåller också ett stort antal tungmetaller och andra toxiska ämnen och storskalig utvinning innebär större miljörisiker än traditionell malmutvinning, oavsett vilka naturresurser som utvinns. Vi vill även framhålla att brytningen av alunskiffer görs i dagbrott som tar stora markområden i anspråk och att alunskiffer ofta återfinns i områden med bördiga jordbruksmarker, kulturella värden och biologisk mångfald.

Det saknas i dag säkra tekniker för storskalig brytning i alunskiffer som garanterar att svavelsyra, tungmetaller och radioaktiva ämnen inte läcker ut och orsakar betydande skada på omkringliggande miljöer och människors hälsa. Vi anser därför att utvinning ur alunskiffer medför oacceptabla risker och bör förbjudas.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Förbud mot brytning i alunskiffer, punkt 4 – motiveringen (S, C)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Ställningstagande

När det gäller gruvbrytning i alunskiffer är det bergartens särskilda egenskaper som gör brytningen så riskfylld. I Sverige har det inte bedrivits storskalig gruvbrytning i alunskiffer sedan 1960-talet och de erfarenheter som finns visar på stora miljöproblem. Det saknas i dag verifierade och hållbara metoder för att hantera hela processen – från brytning till avfallshantering och återställning

efter slutförd brytning – på ett sätt som inte riskerar att äventyra miljön och vattenkvaliteten i omgivningen. Vidare skapar en gruva stor oro på lokal nivå, särskilt om det gäller en urangruva i alunskiffer och om gruvans läge riskerar att påverka dricksvattnet.

Regeringen har valt att skjuta frågan om riskbedömning till kommande prövningar, i vilka det bedöms möjligt att utifrån platsspecifika förutsättningar minimera riskerna för varje enskilt fall. Eftersom det är svårt att överblicka konsekvenserna av propositionens förslag anser vi att det behövs en mer fullödlig risk- och konsekvensanalys, bl.a. när det gäller konsekvenser för grund- och dricksvatten vid gruvdrift när hela eller delar av berggrunden består av alunskiffer.

Mot denna bakgrund är vi i nuläget inte beredda att ställa oss bakom ett tillkännagivande om att införa ett förbud mot brytning i alunskiffer.

Därmed avstyrks motionsyrkandena.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Följdmotionerna

2025/26:56 av Birger Lahti m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer införs och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:208 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning i alunskiffer införs och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna det kommunala vetot när det gäller uranbrytning och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:216 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bibehålla det kommunala vetot och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som enbart möjliggör sekundär utvinning av uran och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:272 av Elisabeth Thand Ringqvist (C):

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:203 Förbudet mot utvinning av uran tas bort.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra utvinning av uran som en biprodukt ur annan mineralutvinning och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Häri genom föreskrivs i fråga om miljöbalken¹

dels att 9 kap. 6 i § ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 9 kap. 6 j och 6 k §§ ska betecknas 9 kap. 6 i och 6 j §§,

dels att 17 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

1 §²

Regeringen ska pröva tillåtligheten av nya verksamheter av följande slag:

1. <i>anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet samt anläggningar för att bryta ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle,</i>	1. <i>kärntekniska anläggningar som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,</i>
--	--

2. *allmänna farleder, och*

3. *geologisk lagring av koldioxid, om verksamheten inte avser lagring för forskningsändamål av mindre än 100 000 ton koldioxid.*

Trots första stycket 1 ska regeringen inte pröva tillåtligheten av verksamheter som är förbjudna enligt 9 kap. 6 i §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse av

9 kap. 6 i § 2018:641

9 kap. 6 j § 2022:727

9 kap. 6 k § 2022:727.

² Senaste lydelse 2018:641. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

2 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 § minerallagen (1991:45) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Denna lag gäller undersökning och bearbetning av fyndigheter på egen eller annans mark av följande mineraliska ämnen (koncessionsmineral):

1. antimon, arsenik, beryllium, bly, cesium, guld, iridium, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, lantan och lantanider, litium, mangan, molybden, nickel, niob, osmium, palladium, platina, rodium, rubidium, rutenium, silver, skandium, strontium, tantal, tenn, titan, torium, vanadin, vismut, volfram, yttrium, zink och zirkonium,

2. andalusit, apatit, brucit, flusspat, grafit, kyanit, leror som är eldfasta eller klinkrande, magnesit, magnetkis, nefelinsyenit, sillimanit, stensalt eller annat salt som förekommer på liknande sätt, svavelkis, tungspat och wollastonit, och

3. diamant.

1. antimon, arsenik, beryllium, bly, cesium, guld, iridium, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, lantan och lantanider, litium, mangan, molybden, nickel, niob, osmium, palladium, platina, rodium, rubidium, rutenium, silver, skandium, strontium, tantal, tenn, titan, torium, *uran*, vanadin, vismut, volfram, yttrium, zink och zirkonium,

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2022:728.